

KOIRAN JALOSTUKSEN UUSI AIKA

Luonnonvalinta, kokonaisvaltainen terveys ja elinvoima

❖ **Koiria pian** 25 vuotta kasvattaneena on oppia ja ajatuksia jalostuksesta sekä kasvattamisesta kertynyt valtavasti. Vuosien varrella olen kasvatanut ja omistanut lukemattomia valiota ja voittajia. Mikä parasta valtaosa koirista on saanut elää varsin tervettä, eloisaa elämää saavuttaen varsin korkean iän. Kokemusta on kertynyt ruohonjuuritasolta kaiken keskellä eläneenä ja kokeneena melkoisesti. Olen matkustanut ympäri maailmaa ja tavannut lukuisia ansiokkaita vanhoja kokeneita kasvattajia, joilta olen oppinut suunnattomasti. Hieman yli 15 vuotta sitten tein uudenlaisen päätöksen kasvatuksessa ja otin käyttöön uudenlaiset periaatteet, joiden hedelmät ovat kantaneet pitkälle.

Nyt 15 vuotta myöhemmin voin vain todeta päätöksen olleen oikea. Eteenpäin on menty valtavasti. Koirien taso, elämänlaatu ja terveys on kohentunut myös suuresti. Kasvatuksen perustaksi tuli luonnonvalinta, kokonaisvaltainen terveys käsitys ja elinvoima – sekä kaikkien näiden vaaliminen kasvatusyössä. Mistä oikein on kysymys?

Takaisin perusteisiin ja luonnonvalintaan

Ehdottomasti tärkein jalostusmenetelmä on koirissa aina ollut luonnonvalinta. Luonnonvalinta on se tapahtumasarja, joka on tapahtunut ennen meitä vuosisatojen kuluessa. Sen hedelmistä me nyt nautimme. Valitettavasti juuri sen moderni koiran jalostus on unohtanut ja seuraukset saamme maksaa kalliisti.

Luonnonvalintaa voidaan kuitenkin harrastaa nykyisissäkin oloissa. Luonnonvalinnalle pitää luoda edellytyksiä tai oikeastaan vain tulisi antaa sen tapahtua. Tämän käännöksen omassa kasvatusyössäni tein reilut 15 vuotta sitten pitkällisten opintojen ja pohdiskelujen jälkeen. Luonto yrittää vieläkin karsia jalostuksesta elinkelvottomat yksilöt, joiden ei koskaan olisi tarkoitus jatkaa sukua tai päästä sekoittumaan populaatioon.

Pahin virhe mitä viime vuosikymmenien koiranjalostuksessa on tapahtunut on luonnonvalinnan puuttuminen. Ihmiset ovat puuttuneet valintaan ja tehneet valintoja luonnon puolesta. Kaiketi useammaltakin saralta elämässä taas tiedämme mihi ihmisen kaikkivoipaisuus ja luonnon ylittäminen on tahoillaan johtanut. Mielestäni olisi tärkeää palata lähtöruutuun ja kunnioittaa luonnonvalintaa myös koiran jalostuksessa. Tämä on mahdollista ja se voi toteutua nykyisissäkin oloissa helpostikin.

Ohjelman toteuttaminen

Uusien periaatteiden käyttöönotto ei tarvitse olla ylilyönti ja ehdoton. Tätä koiranjalostuksessa harrastetaan muutenkin jo nyt liikaa. Trendit ja villitykset tulevat ja menevät, maalaisjärjen ja luonnon äänen kuunteleminen sen sijaan on kadonnut. Ohjelman ja ideoiden toteutuksen voi aloittaa maltillisesti. Älä missään nimessä heitä hukkaan nykyistä materiaalia. Voit hiljalleen alkaa toteuttaa periaatteita ja alkaa karsia nykyisestä kannasta räikeimpiä epäkohtia. Luonnonvalinnan toteuttamisessa ja populaation tervehdyttämisessä voi edetä asteittain. Itse olen löwcheneissä aloittanut oman kasvatuksen nartulla, joka koskaan ei synnyttänyt itse. Nyt sukupolviin ongelmia ei synnytyksissä ole ollut. Edetessäni jo 10 sukupolveen terveissä synnytyksissä lienee ongelma joltakin osin ratkaistu ainakin toistaiseksi. Oleellista on aina tiedostaa ja myöntää ongelma. Ongelmien tiedostamisen ja myöntämisen hetkellä ollaan saavutettu puoli voittoa. Alkaa suunnittelu ongelman ratkaisemiseksi. Tähän mennessä edellistä on toteutettu jo paljon ulkonäön parantamiseksi, käyttöominaisuuksien kohentamiseksi tai yksittäisten sairauksien karsimisessa. Tavoite voi olla myös elinvoimainen ja hyvinvoipa koira yleisesti. Tähän ensimmäisenä osana kuuluu luonnollinen ja terve lisääntyminen. Seuraava seikka on elinkelpoinen, elinvoimainen, elämää huokuva, kokonaisvaltaisesti mahdollisimman terve koira.

Kasvattamissani roduissa olen aikanaan alkanut toteuttaa ohjelmaa hiljalleen. Mitä pidemmälle kasvatuksessa pääsee rationaalisesti asioihin suhtautumalla sen voimakkaammin voi alkaa omia periaatteitaan noudattamaan. Omassa kasvatuksessaan voi lisätä karsinnan määrää ja laatuvaatimuksia kasvatuksen edetessä. Aluksi pitäisi olla vähemmän varaa periaatteisiin realistisessa kasvatusyössä kuin kasvatuksen alkuvaiheessa. Valitettavasti asia on juuri päinvastoin käytännössä. Kokonaisvaltaisen terveyden ja elinvoimaisuuden hahmottaminen on paljon hankalampaa ja hitaampaa kuin yksittäisten seikkojen arvioiminen ja punnitseminen. Sen vuoksi kasvattaja hahmottaa ongelmia vuosien varrella. Hiljalleen kasvattaja sitten voi alkaa "tervehdyttämään" kantaansa ja alkaa toteuttamaan periaatteitaan. Itse olen havainnut maltillisesti asioita toteuttamalla asioiden etenevän mainiosti. Koiran jalostuksessa ja kasvatuksessa ei ole valitettavasti minkäänlaisia oikeiteitä. Pyrittäessä elinvoimaiseen ja kokonaisvaltaisesti mahdollisimman terveisiin koiriin ede-

tään maltilla, mutta määrätietoisesti. Takaiskuja tulee ja menee. Määrätietoisesti päämäärään pyrkimällä, lisää periaatteita asettamalla ja karsintaa hiljalleen lisäämällä, tavoitteisiin päästään

Elinvoima ja hedelmällisyys

Kaiken lähtökohta on elinvoimaiset koirat. Elinvoima on jotain, mikä vain on joissakin koirissa olemassa. Elinvoimainen koira huokuu elämää ja on yleensä kokonaisvaltaisesti terve koira. Tällainen koira elää pitkän 13-16 vuotta kestävänsä vaivattoman elämän käyden eläinlääkäriässä ehkäpä vain rokotuksilla. Kokenut kasvattaja näkee jo pentueiden välillä eroja. Myös yksittäisten pentujenkin välillä on erot saman pentueen sisällä.

Luonnon populaatioissahan yleensä voimakaimmat ja terveimmät jatkavat sukua. Oikeastaan tästä on kysymys koko luonnonvalinta ideassa.

Kasvatukseni yksi johtava ajatus on aina ollut elinvoiman tunnistaminen. Ulkomailta täysin vieraita koiriakin katsoessa, silmä ikään kuin iskeytyy elinvoimaa säteileviin koiriin. Usein olen näitä sitten tuonut Suomeen. Samalla olen saanut ”selkärangassa” olevalla tuntumalla hankittua arvok-

kaita jalostusyksilöitä. Mieti näkemiäsi koiria ja uskon, että monelle tulee mieleen ns. elinvoimaa huokuvia koiria. Jos sitten samassa pentueessa, mistä puhutteleva elinvoimaa huokuva koira syntyi sattuu olemaan 3-5 sädehtivää sisarusta, voitaneen puhua yleistä elinvoimaisuudesta pentueessa.

Elinvoiman ja luonnonvalinnan lähtökohta on lisääntyminen. Uroksen tulee astua luonnollisesti ja helposti. En missään oloissa käytä urosta jalostukseen, jos se ei itse osaa vaivattomasti ja innokkaasti narttua astua. Olipa uros kuinka vanha tahansa ja vaikka sitä olisi koko elämänsä kielletty astumasta – elinvoimainen voimakasviettinen uros kyllä astuu, jos edessä on voimakasjuoksuinen narttu. Kasvatus ja koulutus unohtuu elinvoimaisen uroksen luonnolliseen viettiin astua. Olen käyttänyt ensikertalaisina niin 9-vuotiaita kuin 10-kuisia kotikoira uroksia, joita aina kielletty astumasta. Oikea elinvoimainen uros osaa astumisen kuin luonnostaan. Näin asian kuuluukin olla.

Mikäli uroksella ei ole halua tai innokkuutta astua, asialla on tarkoituksensa. Kyseessä on luonnonvalinta. Jokin yrittää estää urosta sekoittumasta populaatioon ja jatkamasta sukua. Mielestäni on todella väärin väkisin estää karsintaa tapahtumasta

ja keinotekoisesti keinosiemennyksen avulla käyttää urosta jalostukseen.

Nartun osuus on yhtä tärkeä. Mikäli narttu ei tahdo antaa astua itseään oli syy sitten henkinen tai fyysinen, ei narttua tule astuttaa. Nartun ongelmallisella astuttamisella on yleensä syynsä, eikä läheskään kaikkien narttujen ole tarkoituksaan jatkaa sukua. Luonto yrittää taas puuttua jalostukseen, voimme vain kunnioittaa valintaa Ensikertalaisen nartun astutus tulisi loppujen lopuksi sujua ilman suurempia mutkia. Mikäli ihmisen apua tarvitaan liiaksi jokin on vialla. Oikeat elinvoimaiset ja hedelmälliset yksilöt kyllä lisääntyvät kuin itsestään. Itse arvioin astutuksen aina kriittisesti, seuraan molempien käyttäytymisen ja toiminnan astutus tilanteessa. Kaiken tulee sujua helposti ilman kummallisuuksia.

Seuraava vaihe on tietysti synnytys. Tätä ennen olen kuitenkin pyrkinyt arvioimaan käytetyt urokset ja nartut. Valitsemillani uroksilla tulisi olla aina kivekset tunnistettavissa pentuna jo 6 viikon iässä. Mikäli pennuilla kivekset eivät ole tuolloin tunnistettavissa, eivät ne minulle ole täysin normaalit - hyvin yksinkertaista. Pysin aina mahdollisuuksien mukaan käyttämään jalostukseen uroksia joilla ollut kivekset vähintään kuuden viikon iässä. Myös uroksen veljillä tulisi olla normaalit kivekset.

Vastaavasti narttujen juoksukierro ja juoksujen voimakkuus on toinen vakavasti arvioitava ominaisuus. Omilla roduillani on kaikilla juoksut säännöllisesti kahdesti vuodessa. Mikäli juoksut epä-säännöllisiä ja kovasti muista poikkeavia, jokin on usein pielessä. Yhtä tärkeää on juoksujen voimakkuus. Juoksun tulee olla normaali, selvästi havaittava ja voimakas. Kummalliset ja heikot juoksut ovat yleensä huono merkki. Missään oloissa kasvattajan ei tulisi mielestäni ryhtyä poppakonsteihin juoksujen voimistamiseksi tai tehostamiseksi. Mikäli juoksuja ei ole tai ne ovat kelvottomia, yrittää luonto karsia koiraa pois jalostuskäytöstä. Mielestäni tulee tällöin luonnonkarsinnan antaa tapahtua.

Onneksi taikatempuista ja keinosiemennyksistä hinnan maksaa viime kädessä kasvattaja itse. Siihen voi mennä sukupolvi tai useampi, mutta koiranjalostuksessa kaiken taakse jättämäsi löydät edestäsi, ainakin jos et tietoisesti tee töitä ongelman karsimiseksi. Valitettavasti vain ominaisuudet ja heikkoudet ovat tuossa vaiheessa levinneet populaation aiheuttaen harmia koko rodulle.

Hedelmällisyys on omalla tavallaan degeneraation selvä ja havaittavin merkki. Tämä estää usein suurempaa vahinkoa tapahtumasta. Hedelmällisyyttä tulisikin mielestäni seurata paljon tarkemmin kuin nykyisin tehdään.

Hyvä tapa tarkastella rodun tilannetta on esimerkiksi vertailla keskimääräistä pentuekokoa pitkällä aikavälillä. Pentuekoon ei tulisi heilahdella tai säännöllisesti pienentyä. Mikäli rodussa keskimääräinen pentuekoko on pienentynyt huomata-

tavasti viimeisen 15-10 vuoden aikana kannattaa syitä pohtia tarkasti.

Synnytys

Synnytyksen tulee olla helppo ja vaivaton. Ensiker-talainenkin narttu osaa kyllä tehtävänsä ja tietää alkuhermostuksen jälkeen miten toimia. Itse arvioin kaikki synnytykset hyvin tarkasti. Koko prosessi astutuksesta synnytykseen vaikuttaa voimakkaasti siihen mitä pentuja mahdollisesti myöhemmin pidetään mahdollisessa jalostuskäytössä. Katson nartun reaktioita ja toimintaa synnytyksessä. Vaistojen ja hermojen tulee olla kunnossa, kuten tietysti myös fyysisten ominaisuuksien. Synnytys on helppo. Jos se ei tätä ole, jokin on vialla. Nartun fyysiset tai henkiset ominaisuudet eivät silloin yleensä ole kohdallaan. Toisaalta on kasvat- tus ja jalostus on saattanut mennä luonnollisen tasapainon yli, eli pennuilla luonnottoman isot päät jne. Päästäinenkin synnyttää pentunsa. Kyse on luonnollisesta tasapainosta. Yksittäinen kohta koi- ra ei saisi korostua liikaa. Synnytykskanavien tulee vastata syntyvien pentujen tarpeita. Jos näin ei ole, ei vaihtoehtoja ole kovin montaa. Karmeana esimerkkinä on harrastamani kääpiörotu. Tuotin oikean kokoisen pienen nartun, joka on sukupolvina itse synnyttäviä ja luonnollisesti lisääntyviä suku- ja. Pian sain kuulla kauhistelua rodun harrastajilta, "miten niin pieni narttu on voitu astuttaa". Sama- aan aikaan reilusti koon ihanteen yläpuolella olevat nartut keisarinleikataan kerta kerran jälkeen. Pieni narttu astutettiin ja se synnytti pentunsa vai- vatta. Kumpi on rodulle kohtalokkaampaa?

Huono synnytys tulee aina olla vakavan itse arvioinnin ja päätöksen paikka. Minulle keisarinleikkaus tarkoittaa automaattisesti jalostuskelvot- tomuutta, sekä emän että pentujen kohdalla. Näin erityisesti roduissa, joissa jalostuksessa olen ehtinyt pidemmälle. Kyse ei ole koosta vaan tasa- painosta ja luonnollisesta terveydestä. Opin aika- naan vanhalta jo edesmenneeltä kasvattajalta ta- van mitata koiran fysiologista leveyttä ja valmiutta synnytystä silmällä pitäen. Kerran tämä kokenut kasvattaja ja tuomari ei pitänyt hienosta uroksesta- ni. Hän laittoi kämmenensä kääpiökoiraurokseeni takajalkojen väliin ja kämmen ei sinne kunnolla mahtunut. Olin ymmällä ja pöyristynyt. Nyt ymmär- rän kaiken loogisuuden. Uros periyttää lantiotaan ja sen mallia jälkeläisilleen siinä kuin narttukin. Tänä päivänä tuo uros ei löydy yhdenkään koirani takaa. Hienon uroksen jälkeläisistä ja jälkeläisen jälkeläisissä ei ollut luonnollisesti lisääntymään kykeneviä narttuja ainuttakaan.

Katson vierestä, kun emä saa pentunsa, emot tietävät mitä tekevät ja jos eivät, on se huono merkki. Istun ja seuraan synnytystä sivusta, au- tan mahdollisesti emoa pennun kuivauksessa ja siivoan jälkiä (enkä anna syödä kaikkia jälkeisiä). Laitan pennun takaisin kuivattuna etäämmälle emosta ja seuraan pennun reaktion. Pennun tu-

lee nopeasti viipymättä mennä emänsä nisälle ja alkaa itse vaivattomasti imeä. Arvion kaikki syntyneet pennut ja testaan ne nopeasti.

Tämän jälkeen ei tarvitse muuta kuin ruokkia emää, kaikki sujuu kuin itsestään. Mikäli pentuja syntyy vain yksi on se minulle kriittisen arvioinnin paikka. Yksi pentu tai pieni pentue yleensäkin voi olla merkki jostakin. Mikäli emo pian hyljeksii jotakin pentua on mielestäni olemassa vain yksi ratkaisu, antaa pennun kuolla tai lopettaa se. Tässä nykyään luonnonvalinta toimii näkyvimmin terveessä populaatiossa. Mielestäni emän hyljeksimää pentua ei saa jättää henkiin, asialla on varma tarkoituksensa. Ainakaan tällaista koiraa ei saisi käyttää jalostukseen. Luonto itsehän on yrittänyt karsia koiran ja tätä tulee kunnioittaa. Kuinka paljon kannoissamme onkaan väkisin hengissä pidettyjä ja autettuja räpäpeitä, jotka vuosikymmenien aikana ovat siirtyneet nykyisiin populaatioihin heikentämään kantaa. Me kaikki maksamme tästä kovan hinnan ennemmin tai myöhemmin. Moni rotu maksaa kovaa hintaa jatkuvasti.

Elinvoimainen voimakasviettininen terve narttu tietää juuri mitä tekee ja sen vaistoja tulee kunnioittaa. Jos emme luota narttuun, ei sitä tule jalostukseenkaan käyttää. Emän ajojen hylkäämiä pentuja on aina ollut ja tulee aina olemaan. Tätä luonnonvalinnan tapahtumista tulee noudattaa ja kunnioittaa. Toisaalta mikäli näin kuolee useampia pentueesta tai jatkuvasti, jokin on pielessä ja asiaan tulee kiinnittää huomiota. Vastaava hälytysmerkki on pennun kuoleminen synnytyksessä. Normaalin pennun ei tule kuolla normaalissa synnytyksessä. Synnytyksessä menehtynyt pentu on aina suuri miinus merkki koko pentueessa, arvioidessani pentuetta ja sen onnistumista. Myös selvinneiden sisarussten ja emän jalostusarvo silmissäni laskee. Pennut eivät kuole sattumalta vaan kuolemiseen on aina jokin syy. Pentukuolleisuus ei saa olla liian korkea ja toistuva.

Usein kuolee kasvattajien puhuvan huonosta tuurista. Narttu jäi taas tyhjäksi tai pentuja kuoli. Ei kyse ole mistään tuurista varsinkaan, jos sama kasvattaja toistuvasti puhuu asioista. Kaikella on syy seuraus suhteensa myös koiran kasvatuksessa. On pelottavaa seurata miten joidenkin koirien

jälkeläisiä kuolee pentuna ja samaan aikaan kasvattajat voivat nähdä suurta huolta esimerkiksi rotujen silmätilanteesta. Toistuvat pentujen kuolemat ja heikko hedelmällisyys on mielestäni vielä vakavampi ongelma rodulle.

Pentujen kasvaminen

Pentujen kasvaessa tulee näiden tulla jaloilleen suhteellisen nopeasti muutaman viikon iässä. Arvioin ja seuraan aina tarkkaan missä iässä pennut alkavat kävellä. Mitä aikaisemmin pennut tulevat jaloilleen, sen parempi tasapaino näillä yleensä on. Pentueiden välillä voi olla suuriakin eroja.

Toisaalta seuraan tarkasti pentujen syömistä ja vatsan toimivuutta. Ruokahalun tulee olla terve ja pennut syövät vaivattomasti. Ilman tervettä ruokahalua pennut luonnossa kuolisivat nopeasti vahvojen elinkelpoisten selvityksessä. Ajattelen aina omissa pentueissani, mikä olisi ollut tilanne muutama sata vuotta sitten niukoissa ja karuissa olosuhteissa. Kuka pentueesta olisi selvinnyt ja kuka ei. Pysin itse pitämään ne, joiden arvioisin selvinneen kaikkein karuimmissakin oloissa. Nämä olivat ne yksilöt joille rotu joskus rakentui ja joiden sen tänä päivänäkin tulee rakentua. Räpäpeleiden ei ollut tarkoitus jatkaa sukua tai edes välttämättä tarkoitus selvitä hengissä.

Nykyään on vain mahdoton puhua räpäpeleistä tai asioista edes oikeilla nimillä. Nykyään kaikki räpäpeleet ovat hienoja. Voipa räpäpele sittemmin olla mahdollisesti lonkiltaan paras mahdollinen ja näiden annetaan jatkaa sukua, vaikka luonto ne mahdollisesti yritti karsia. Olemme menettäneet kosketuksen perusasioihin ja aivan koiran jalostuksen perimmäisiin arvoihin sekä periaatteisiin. On valittu helpompi yksittäisiin asteisiin perustuva yksittäisten asioiden pinnalliseen arviointiin perustuva menettely, jotka voidaan määritellä kaikkien helposti ymmärrettäviksi a,b,c jne. Terveiden ja elinvoiman ymmärtäminen laajasti sekä kokonaisvaltaisesti on paljon vaikeampaa ja vaatii syvällisempää ymmärrystä. Siksi koko jalostus on kieroutunut yksittäisten helposti tulkittavien asioiden korostuessa ja kokonaisuuden hiljaa unohtuessa.

Pentujen tulee olla myös henkisesti tasapainoisia ja reippaita koiria. Kaikenlainen hysteerisyys ja poikkeamat ovat yleensä omassa arvioinnissani vakavia puutteita pennuissa. Pentujen tultua 8-viikon ikään on mieleissäni pentujen kokonaisarvioinnin aika. Arviointi pohjautuu isään ja emään, tapahtuneeseen astutukseen, synnytykseen, pentueeseen sekä sen kokoon ja tietyksi itse pentuihin. Poimin joukosta kaikkein elinvoimaisimmat pennut. Tällaisten hienojen pentujen poimiminen ei ole vaikeaa, näiden tulee suorastaan poimia sinut. Riittää kun nostat nämä pois pentulaatikosta ja pidät jatkoa varten. Kaikissa pentueissa ei ole välttämättä mitään jatkamisen arvoista ja jossakin pentueessa voi olla useampikin.

Seuraan tarkkaan pentujen kasvua aikuisuuteen. Kaikkein voimakkaimmin reagoin kasvuvaiheessa mahdollisiin imeytymishäiriöihin ja poikkeamiin ruokavaliossa (ruokahaluttomuus), kasvun epäsäännöllisyyksiin, hedelmällisyyden poikkeamiin, narttujen myöhästyneet tai heikot juoksut, allergioihin tai luonteen heikkouksiin. Usein luovun nuoren koiran jalostuskäytöstä jo alkumetreillä poikkeamien ja heikkouksien ilmetessä. Myöhemmin koiran osoittautuessa kelvolliseksi ja ansiokkaaksi sekä koko pentueen erittäin elinkelpoiseksi, en enää välitä yksittäisistä lonkka-asteista (jos ei aivan surkea) tai muista kokonaisuuden kannalta merkityksettömistä seikoista. Vain oleellinen on tärkeää. Tätä ei saavuteta jatkuvasti keinotekoisesti kasvatusta rajoittamalla ja sörkkimällä vaan laaja-alaisella ilmapiirimuutoksella. Tulee olla suvaitsevampi kokonaisuuteen keskittyvä kannustava ja avoimempi ilmapiiri.

Hedelmällisyyden vaalimisen ja luonnonvalinnan kautta ollaan päästy toiseksi vanhimpaan jalostusmenetelmään eli ihmisen tekemään valintaan. Koirat lisääntyvät vaivatta ja tarjontaa tulee jo yhdessä pentueessa olla useampia. Näistä taitava vastuullinen kasvattaja nyt sitten voi valita käyttö ja näyttö ominaisuuksiltaan kaikkein parhaat seuraavaa sukupolvea varten. Kunnon kasvattajalla pitää olla pentueessa ja koirissa mistä valita. Jos hedelmällisyys on onneton ja saat yhden pennun, eipä juuri ole mahdollisuutta toteuttaa toiseksi vanhintaan koiranjalostusmenetelmää eli ihmisen tekemää valintaa.

Holistinen kokonaisvaltainen terveys

Koirien terveyttä arvioidaan mielestäni nykyisin kovin kapea alaisesti suorastaan virheellisin perustein. Oleellista on koiran elämä sellaisenaan. Kuinka helppoa ja vaivatonta koiran elämä oli niin psyykkisesti kuin fyysisesti. Nauttiko koira elämästään kokonaisvaltaisesti. Miten koira syntyi ja kasvoi. Miten koira elämänsä eli. Kaikkein tärkeimpiä tietoja on montako kertaa koira kävi elämänsään eläinlääkärissä ja monta lääkekuuria se tarvitsi. Tärkeää on myös tietää kuinka vanhaksi se eli. Mikäli koiran keski-ikä jää nyky-

sisissä oloissa alle 10-vuoteen, olisin todella huolissani. Tämä on kokonaisvaltainen – holistinen käsitys terveydestä, jonka olisi syytä yleistyä koirissa ja koiranjalostuksessa. Muulla tiedolla ei ole laisinkaan näin oleellista merkitystä.

Mikäli rekisterikirjassa pitää jotain terveydestä ilmoittaa, kuten lonkat. Mielestäni olisi paljon tärkeämpää rekisterikirjassa ilmoittaa sukutaulussa olleiden edesmenneiden koirien saavuttama elinikä ja eläinlääkärissäkäyntikerrat. Ne sisältäisivät paljon enemmän oikeaa merkityksellistä informaatiota koiran elämän kannalta. Samalla niistä olisi apua elävän populaation kanssa syvällisesti toimiville kasvattajille.

Eikö ole koiralle itselleen tärkeämpää kuinka koira elää. Onko koiralla kipuja tai jatkuvasti elämää rajoittavia vikoja. Luonteen heikkouksista koira kärsii usein todella paljon. Ongelmista kärsii yhtä paljon omistaja. Mutta mitä olemmekaan keksineet? Viemme koiran lonkkakuviin ja saamme asteeksi c tai d. Sitten itketään, surraan ja vouhutaan. Koiralla ei itsellään ole tietoaakaan lonkka-asteestaan. Usein suurempi riski koiralle on tehty nukutus.

Lonkkavika tuli ongelmaksi saksanpaimenkoirille niiden muuttuneen rakenteen takia. Asian kartoittamiseksi kehitettiin lonkka-asteikko ja kuvaus järjestelmä. Kyse oli ensimmäisistä yhteismittallisista, suhteellisen helposti röntgenkuvien avulla kontrolloitavista "sairauksista" tai rakenteellisista ongelmista. Asteikolla mitattu sairaus oli hitti syntyessään. Nyt näennäinen lonkkaongelma on siirretty rotuihin, jotka oikeastaan eivät ole koskaan edes näkyvästi muuten tasapainoisien rakenteensa takia lonkistaan edes kärsineet. Jokaisella rodulla on kaiketi omia ongelmiaan. Ei ongelmia tule helposti mitattavien asteikolla määriteltävien "sairauksien" vuoksi siirtää rodusta rotuun.

Yksittäiset viat ja asiat ovat vain pisara meressä. Elinvoimai-

Kuva Pia Honkasalo

sisä terveissä populaatioissa vikoja tulee ja menee. Nykyään lonkkavian tutkiminen ja osuus koiran jalostuksessa on aivan suhteeton. Kyseessä on vain yksi hajanainen asia koiraa. Joissakin roduissa vohotetaan lonkista ja tehdään jalostusvalintoja lonkkien perusteella, vaikka useat populaation koirat kuolevat 6-8-vuotiaina luonnottoman nuorena. Autoimmuunisairaudet ovat paljon vakavampi uhka ja merkki koko populaation degeneraatiosta. Koirien terveydestä puhuttaessa ei useinkaan nähdä metsää puilta.

Elinvoimaiseen populaatioon tulee ja menee sairauksia. Voi tulla vakaviakin yksittäisiä uhkia kuten vaikkapa sokeutumiseen johtava PRA. Elinvoimaisen kannan idea on terve lisääntyminen ja kunnan pentuekoot. Näistä voidaan jatkaa terveillä. Monissa roduissa on saatu kehitettyä esim. verikokeita joilla PRA sairaut ja kantajat voidaan löytää. Niinpä esimerkiksi irlanninsettereissä PRA ongelma on ollu jo päästy ja kasvatus voi jatkaa

normaalisti. Mutta mitä tehdään jos jalostus on pidetty kapea alaisena, hedelmällisyys heikko ja sitten tulee ongelma. Rotu on enemmän kuin pulassa, vaikka jokainen yksilö olisi lonkiltaan paras mahdollinen. Holistinen terveys vaatii myös uudenlaisia suvaitsevaisuutta ja kunnioitusta. Kaikkia linjoja tarvitaan ja "kaikkien kukkien tulee antaa kukkia". Emme koskaan tiedä milloin jokin linja tulee korvaamattomaksi avuksi rodulle.

Toisaalta terveyden arvioiminen on oikeasti viime kädessä vain koiran omistajan arvioitavissa. Kuka muu voi tuntea koiransa elämän sen helpouden tai vaikeuden kuin omistaja itse. Nyt arvioimme koko koiran terveyden usein yhden irrallisen lausunnon perusteella, jonka tekee kaukana koiran arkipäivästä oleva teoreetikko. Niinpä lonkkalausunnot ovat aivan yli korostuneessa asemassa koiranjalostuksessa. Koiralla voi olla heikkot lonkat, mutta se ei koskaan niistä kärsinyt. Toisaalta koira voi olla A-lonkkainen, omata paha ja allergioita tai ruoansulatushäiriöitä, eivätkä nämä koskaan vaikuta koiran jalostuksen arviointiin. Silti jälkimmäiset ovat voineet olla paljon harmillisempia ja kivuliaampia niin koiralle kuin omistajalle.

Uroksien tuntemus

Käyttäessäni uroksia jalostukseen lähes poikkeuksetta haluan urokset asumaan luokseni. En uskalla käyttää koiria jalostukseen, jos en näitä todella tunne. Yksittäiset lausunnot, terveet lonkat tai kynnärpäät eivät kerro minulle mitään oleellista itse koirasta. Varsinkin ulkomaisten koirien ja vieraampien sukujen urokset testaan itse arkea niiden kanssa elämällä. Yksinkertaisesti otan uroksen asumaan luokseni muutamaksi kuukaudeksi tai jopa vuodeksi. Usein olen jättänyt koiran käyttämättä jalostuksessa, kun sitten olen koiran kanssa oikeasti elänyt. Silloin näen selvemmin sen heikkoudet ja vahvuudet. Opin ymmärtämään sen rakennetta ja luonnetta. Toisaalta ystävääkasvattajien urokset ja omat kasvattiurokset ovat hyviä, koska nämä voit tuntea edes hieman paremmin ilman, että täytyy aina elää itse työläästi vieraiden uroksien kanssa. Yleisesti kuitenkin uskon kasvattajien tuntevan käyttämänsä urokset aivan liian heikosti ja pinnallisesti. Uroksiin tutustuminen ja testaaminen omakohtaisesti oman mallini mukaan on todella kallista, työlästä ja vaatii melkoisia suhteita. Olen menetelmän ylivertaisuuteen silti täysin vakuuttunut. Valitettavasti menetelmän hitaus ja työläisyys ei käy useimmille nykyisille kasvattajille, koska oikotiet ja pinnallisempi tapa tulkita asioita on niin paljon selkeämpi. Miten ihanaa on löytää uros internetistä tai valokuvasta. Seuraavaksi katsotaan koiran silmälausunto, lonkat, kynnärpäät ja meriitit – ja siinä se on? Mahdolloman helppoa ja selkeää, valitettavasti itse en ole yhdestäkään uroksesta oppinut mitään sy-

Kuva: Silja Lappeteläinen

vällistä ja kovin luotettavaa edellisten perusteella. Arkea koiran kanssa elämällä ja tutkiskelemalla olen sen sijaan oppinut todella merkittäviä asioita, joita pelkät lausunnot eivät kerro. Vielä syvällisempää informaatiota saan ensimmäisestä pentueesta. Lisää tietoa tulee toisesta pentueesta ja seuraavasta sukupolvea. Vasta silloin alan todella tuntea käyttämäni uroksen jalostusarvon.

Sukusiitosprosentti

Kuten aikaisemmin on todettu trendit tulevat ja menevät koiran jalostuksessa. Uusimpana hittinä toimii sukusiitosprosentti, joka on usein hieman väärin ymmärretty. Miten kasvattaja voi tuntea käyttämänsä koirat perinpohjaisesti, jos sukupolvi sukupolven jälkeen sukusiitosprosentti pysyy 0. Itse en tähän ainakaan pysty. Sukusiitosprosentti kertoo jotain, mutta ei lainkaan sitä, mitä yleisesti kuvitellaan. Itse olen kasvattanut kaikkein suurimmat sairaudet, luonneongelmat ja viat pentueissa, joissa sukusiitosprosentti on ollut 0. Arvostan paljon enemmän tervettä, luotettavaa ja kaunista koiraa, jonka sukusiitosprosentti on 10 kuin sairasta tai luonnevikaista koiraa, jonka sukusiitosprosentti on 0. En ymmärrä miten jalostuksessaakaan tämä sairas sukusiitosasteen 0 koira olisi sen arvokkaampi kuin terve elinvoimainen sukusiitosprosentti 10 koira.

Ainoa tapa joilla olen pitänyt toistaiseksi omista roduissani esimerkiksi epilepsian, ruokatorven laajentuman ja sydän viat pois omasta kannastani on ollut linjasiitos. Mikäli ainoa päämääräni olisi tuottaa mahdollisimman matalia sukusiitosprosentteja, olisin väkisinkin joutunut sekoittamaan kantaani yksilöitä joita en tunne. Iloisesti pennuttelisin koiriani ja samalla olisin väkisinkin saanut koiriini esimerkiksi roduissa tavatun epilepsian, ruokatorven laajentuman tai sydänviat. No koirani olisivat sukusiitosprosenttiltaan 0, mutta kantaisivat nyt mielestäni eräitä kaikkein kiusallisimpia mahdollisia sairauksia. Tätä en missään nimessä halua. Työskentelen mieluummin edes jotenkin tunnettujen sukujen parissa, joiden heikkoudet ja vahvuudet ovat tiedossa. Tarpeen mukaan tarkkaan testaamalla ja seuraamalla hankin uutta materiaalia ja toki kasvaton useinkin sukusiitosprosenttiltaan 0 pentueen. Mutta näin ei käytännössä voi työskennellä mielekkäästi ja terveesti lopputomiin. Sukusiitosprosentti on vain luku. Valitettavasti se on taas helposti osoitettava ja ymmärrettävä numeroin ilmaistava lukema. Menestys on jälleen taattu, koska on mihin tarttua.

Kanta ei luonnollisesti voi rakentua sukupolvi tolkulla tiukkaan sisäsiitokseen tai linjasiitokseen, uutta materiaalia on saatava. Kuitenkaan matala sukusiitosprosentti ei takaa mitään. Maltti on ehdottomasti välttämätöntä. Uskon taitavan kasvattajan tasapainottelevan sukusiitosprosentin kanssa järkevästi. Myöskin tykönsä työt tekevät kasvattajat omiin yksilöihinsä linjaamalla ovat aina mah-

dollistaneet kirjon synnyn rotuun. Omalla tavallaan ollaan luotu uutta, joka taas jollekin toiselle kasvattajalle on suonut täysin uusia mahdollisuuksia. Eksakteja rajoja ei voida vetää, rodun ja tilanteen mukaan kasvattaja toimii parhaaksi katsomallaan tavalla. Ulkopuolelta kukaan ei pysty kertomaan mikä on sopiva sukusiitosprosentti yksittäisessä pentueessa.

Kokemus kunniaan

Seuraava kiusallinen kysymys onkin jalostukseen kantaa ottavat ja päätöksiä lyhytnäköisesti takovat tahot. Olen itse sitä mieltä, että jalostukseen ja kasvatukseen ei tulisi juurikaan ottaa kantaa, ennen kuin on itse kasvattanut koiria vähintään 15 vuotta ja saanut aikaiseksi ainakin 5 sukupolvea omaa elinkelpoista sukupolvea. Fanaattisuus tahtoo saada valtavasti sijaa koiranjalostuksessa. Mennään suoraan latvaan ja aivan perustavaa lajia olevat perusasiatkin on unohdettu. Miksi näin on? Usein siksi, että ei ole tarpeeksi omaa kokemusta ja tarpeeksi laajaa kattavaa perspektiiviä. Onkin surullista että näin on käynyt. Toivottavasti koiran kasvatuksessa tapahtuu perusteellinen käänös kohti perusasioita ja oikeaa tervettä ajattelua sekä kokemuksen kunnioittamista. Meidän olisi aika palata taaksepäin ja aloittaa jalostus perusasioista. Tämä helpottaa koiria, omistajia ja kasvattajia saavuttamaan uudet kaikkein tärkeimmät periaatteet eli kokonaisuuden. Mikä muu onkaan kenenkään tavoite kuin iloinen tasapainoinen kokonaisvaltaisesti elinvoimainen pitkäikäinen terve koira.?

Niin siinä vaan käy... itsekkin huusin ja otin kantaa jalostukseen eniten roduissani alkumetreillä 1980-luvun alussa, kun en mitään mistään oikeasti tiennyt. Nyt en enää ole lainkaan samaa mieltä kuin silloin. Onneksi opin edes olemaan hiljaa. Onneksi myös aina keskityin omaan kasvatukseen enemmän kuin muiden. Vuosien varrella opin vielä kuuntelemisen taidon ja mukaan tuli kasvatuksessa välttämätön ripaus nöyryyttä. Nyt 25 vuotta myöhemmin koen oppineeni edes jotakin koiran kasvattamisesta. Toivon tämän kirjoitukseni olevan ensimmäisen 25 vuoden kooste kaikesta kokeesta, nähdystä ja pohditusta. Nyt en vain enää jaksa huutaa mielipiteitäni vuosikokouksissa, internetissä, näyttelyissä jne. No onneksi uusia vasta alkajia tulee lisää ja kuten aina he jaksavat. Kuitenkin rotuja tulisi rakentaa maltillisessa sallivassa yhteistyökykyisessä ilmapiirissä ja ehkä hieman kokeneempienkin pitäisi hieman enemmän kertoa näkemyksistään. Näin kaikki ymmärtävät toisiaan paremmin ja saavat uusia näkemyksiä koiran jalostukseen ja kasvattamiseen. Ilmapiirimuutosta ja keskustelelevampaa henkeä tarvitaan ehdottomasti lisää, sillä koiranjalostuksessa tarvitaan käännöstä luonnonmukaisempaan suuntaan.